

INVESTICIONO-RAZVOJNI FOND
CRNE GORE A.D

Izvještaj o radu za 2016. godinu

Podgorica, Maj 2017.

SADRŽAJ

1. Makroekonomsko okruženje u Crnoj Gori u 2016. godini	2
2. Planovi utemeljeni na ostvarenjima	3
3. Podrška mikro, malim i srednjim preduzećima.....	4
4. Programi podrške IRF-a.....	5
5. Kreditni uslovi u 2016.	11
6. Stimulativne mjere	12
7. Analitika kreditne aktivnosti IRF-a u 2016. godini	12
8. Kamatne stope IRF-a.....	17
9. Kreditni zahtjevi	17
10. Monitoring portfolija	18
11. Upravljanje rizikom i finansijskim plasmanom	20
12. Unutrašnja kontrola.....	21
13. Privatizacija	21
14. Akcije / Udjeli	24
15. Obveznice.....	27
16. Investicione nekretnine.....	28
17. Aktivnosti iz domena opštih i pravnih poslova, kao i prinudne naplate spornih potraživanja.....	29
18. Informacione tehnologije - podrška poslovnim procesima.....	31
19. Finansijski pokazatelji	32

1. Makroekonomska okruženje u Crnoj Gori u 2016. godini

Crnogorska ekonomija je, prema raspoloživim pokazateljima, ostvarila značajan realni rast BDP-a u 2016. godini od 2,5%, nešto niži u odnosu na prethodnu godinu kada je stopa rasta bila 3,4%. Razlozi za to su najviše u usporenoj realizaciji krupnih infrastrukturnih projekata. Realna stopa rasta bruto društvenog proizvoda je bila 1.1%, 2.7%, 2.4% i 3.4% prema dostupnim podacima po kvartalima 2016. godine respektivno (I do IV).

Finansijski sektor u Crnoj Gori su u 2016. godini činile 15 komercijalnih banaka i 7 mikro-kreditnih finansijskih institucija.

Tokom prethodne godine bankarski sektor su karakterisale pozitivne tendencije u kretanju ključnih pokazatelja poslovanja. Ukupni krediti su na kraju 2016. godine iznosili 2,416 mil EUR i veći su za 1.3% u odnosu na uporedni period prethodne godine. Ukupni depoziti na kraju 2016. godine su iznosili 2,871.5 mil EUR i veći su za 9.4% u odnosu na uporedni period prethodne godine. Bilansna suma banaka je iznosila 3,791 mil EUR na kraju 2016.

Kada je u pitanju doprinos bankarskog sistema rastu BDP-a, treba imati u vidu da su još uvijek aktuelni problem visokih kamatnih stopa i relativno visokog nivoa loših kredita. Krediti banaka koji kasne sa otplatom (bez kamata i vremenskih razgraničenja) su na kraju 2016. godine iznosili 271 milion eura i u odnosu na kraj 2015. godine bilježe pad od 23%. Nekvalitetni krediti (bez kamata i vremenskih razgraničenja) su na kraju 2016. godine iznosili 248,8 miliona eura i činili su 10,3% ukupnih kredita. U odnosu na prethodnu godinu bilježe pad od 17%.

Bankarski sistem je u 2016. godini bio stabilan i likvidan jer su svi relevantni pokazatelji bili iznad propisanih zakonskih minimuma. Ulazak novih banaka na tržište i veća konkurencija bi trebalo da podstaknu trendove sniženja kamatnih stopa u budućem periodu. Dugoročni kreditni portfolio Fonda na 31.12.2016. godine je iznosio cca 147,5 mil EUR. Od ovog iznosa, na direktno finansiranje se odnosi cca 61,9 mil EUR dok se na finansiranje putem banaka odnosi 85,6 mil EUR.

I u 2016. godini, IRF je i pružao podršku prioritetnim ciljnim grupama (mladima, početnicima u biznisu, ženama u biznisu, individualnim poljoprivrednim proizvođačima i visokoškolicima), kao i preduzećima iz prioritenih privrednih djelatnosti (turizam i ugostiteljstvo, poljoprivreda i proizvodnja hrane, drvoprerađiva, proizvodnja i usluge). Glavni proklamovani ciljevi ovih aktivnosti Fonda su otvaranje novih kvalitetnih radnih mjesta (što je i najviši državni cilj u periodu za nama i u periodu koji predstoji), animiranje ciljnih grupa da uzmu sudbinu "u svoje ruke" i posvete se biznisu, stimulisanje kreativnosti mladih osoba i podsticanje nastanka novih, kao i razvoj postojećih MSP kao okosnice ukupnog privrednog i društvenog razvoja Crne Gore. Novina je da se uvela i beskamatna kreditna linija za podršku visokoškolicima sredinom godine koja im omogućuje kredit do 50,000.00 EUR.

Prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa na ukupne kredite banaka je iznosila 7.45% na kraju Decembra 2016. prema podacima Centralne Banke Crne Gore. IRF je plasirao svoja kreditna sredstva po prosječnoj stopi od 2,72%. što je znatno ispod nivoa komercijalnih banaka što govori o značaju uloge IRF-a u podsticanju privredne djelatnosti u Crnoj Gori.

Tokom 2016. godine na ukupne kredite mikrofinansijskih institucija, prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa iznosila je čak 20.92% što je niže u odnosu na prethodnu ali i dalje višestruko skuplje u odnosu na kredite koje pružaju komercijalne banke i IRF.

Ukupna aktiva IRF-a je na kraju 2016. iznosila 197.3 mil EUR , što predstavlja rast od 17.1% u odnosu na kraj 2015. godine. Kapital je iznosio 97.2 mil EUR i porastao je u odnosu na 2015.g za 0.6%.

Na kraju 2016. godine, deset banaka je poslovalo pozitivno sa dobitkom od 29 mil EUR dok je pet banaka imalo gubitak od 21.6 mil EUR. Neto finansijski rezultat na nivou sektora je bio pozitivan i iznosio je 7.4 mil EUR što je značajan napredak u odnosu na gubitak iz prethodne godine od 4.2 mil EUR. U istom periodu, IRF je ostvario profit od 409.421 hiljada EUR, ali treba uzeti u obzir da Fond nije profitna već razvojna institucija te profit nije glavni cilj.

Investiciono razvojni fond je u 2016.godini plasirao 128,5 mil EUR, što je u poređenju sa 2015. godinom značajno povećanje od 10,6%, tj. povećanje u iznosu od 11,4 mil EUR.

U 2016.godini, zahvaljujući kreditnim plasmanima IRF-a, otvoreno je i/ili sačuvano ukupno 6.711 radnih mjesta.

2. Planovi utemeljeni na ostvarenjima

Zadatak IRF je između ostalog da podržava projekte koji imaju značajan uticaj na životni standard građana Crne Gore, a samim tim i na otvaranje novih radnih mjesta.

Zahvaljujući svom dobrom bonitetu, sredstva smo u mogućnosti obezbjeđivati po povoljnim uslovima od drugih finansijskih institucija na međunarodnom tržištu.

Kredite odobravamo sa dužim rokovima otplate nego što to rade poslovne banke, čime se prilagođavamo dugoročnoj viziji projekata koje finansiramo.

Svoju finansijsku ponudu, upotpunjujemo svojim stručnim znanjem i savjetima.

Godišnjim planom za 2016. godinu bili su postavljeni nekoliko važnih zadataka, koji su u tom trenutku izgledali ambiciozno ali i dostižno. Zahvaljujući velikom angažmanu zaposlenih, IRF je u 2016. godini uspio da ostvari sve zacrtane zadatke i ciljeve, i time postavi nove izazove za narednu godinu.

Plan za 2016. godinu je premašen za 28.5% !

Ukupne plasmane Fonda od 2010. do kraja 2016. godine smo dali u sljedećoj tabeli:

Tabela broj 1: Ukupni plasmani Fonda (mil EUR)

Godina	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ukupni plasmani	12.2	21.9	33.7	65.9	71.2	117.1	128,5

Fond je od osnivanja do kraja 2016. godine finansirao crnogorsku privredu sa cca 450.5 mil EUR. Finansiranje IRF je sredstvo za ostvarenje cilja. Podržavamo projekte koji mogu donijeti promjene: finansiramo budućnost Crne Gore. Naš glavni zadatak je da obezbijedimo dovoljno finansijskih sredstava za podršku preduzetništvu.

3. Podrška mikro, malim i srednjim preduzećima

Specifičan i izuzetno značajan segment razvoja sektora mikro, malih i srednjih preduzeća predstavljaju potencijalni preduzetnici. U Crnoj Gori je uspostavljan trend stvaranja novih preduzeća koja generišu tražnju za različitim vidovima odgovarajuće finansijske i nefinansijske podrške.

Zahvaljujući dugogodišnjoj saradnji sa EIB-om (Evropska investiciona banka), Fond je bio i tokom 2016. godine u mogućnosti da plasira svoja sredstva crnogorskim privrednicima po izuzetno povoljnim uslovima.

IRF CG AD svoju poslovnu politiku posvećuje svakom preduzetniku/preduzeću ponaosob. Suština poslovne politike jeste realizacija biznis ideje, jer je samo u toj varijanti preduzetnik u stanju da redovno izmiruje svoje obaveze (plaća fakture prema dobavljačima, redovno plaća poreze, uredno isplaćuje plate i uredno izmiruje svoje kreditne obaveze). Isto tako poslovni princip IRF-a je da se posjećuje klijent, a ne da klijent dolazi u IRF.

Ovakav pristup zahtijeva mnogo veći nivo angažovanja i razumijevanja od svih klijenata i šire društvene zajednice. Ali to je jedini put koji vodi ka uspjehu i koji ukupan biznis rizik svodi na najmanju moguću mjeru.

IRF je zahvaljujući ovakvom pristupu uspio da u 2016. godini ostvari najbolje rezultate od kada je osnovan.

Pored ostvarenih rezultata, IRF je prepoznat i kod stranih finansijskih institucija, kao Fond koji ima jasnu viziju i stvaran potencijal za ostvarenje vizije. Zahvaljujući tome, IRF je sa Evropskom investicionom bankom (EIB) obezbijedio novi aranžman u iznosu od 100 miliona EUR. Takođe, pripremljene su aktivnosti i započeti pregovori sa Razvojnou bankom Savjeta Evrope oko mikrofinansiranja u Crnoj Gori na iznos od 30 mil EUR, dok se aktivno radi na uspostavljanju saradnje i sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama, i jačanju bilateralne saradnje sa razvojnim institucijama iz regiona radi prevazilaženja izazova u periodu koji dolazi. Istakli bi u ovom dijelu i pregovore sa Svjetskom Bankom (SB) oko dobijanja kredita u iznosu od 77 mil EUR. IRF je u Aprilu 2016. godine pristupio Fondu za inovativne firme (ENIF fond) u cilju obezbijedivanja boljeg pristupa finansijama za mala i srednja preduzeća, a samim tim i da podstakne i promoviše nastanak novih i postojećih inovativnih preduzeća koja imaju visok potencijal rasta. Cilj Fonda je da obezbijedi finansiranje u vlasnički kapital za inovativna MSP od početne do razvojne faze (ulaganje u equity – akcije, kapital od emisije preferencijalnih akcija i kapital od emisije hibridnih–zamjenjivih obveznica tj. obveznice zamjenjive u dionice, konvertibilni krediti, mezanin finansiranje).

U 2016. godini IRF je održao 62. redovne sjednice Odbora Direktora.

Takođe je tokom 2016. godine IRF radio na unapređenju saradnje sa nadležnim Ministarstvima, državnim organima, opštinama i poslovnim Bankama.

Sa jasnom namjerom da se podstakne konkurentnost među preduzetnicima, IRF je u 2016. godini kreirao stimulatívne kreditne uslove kojima je imao za cilj da stvori uslove za ravnomjerniji regionalni razvoj (ulaganje u manje razvijene opštine) i dugoročan rast i razvoj privrede u cjelini kao i kontinuiran razvoj malog i srednjeg preduzetništva, odnosno podizanje njihove konkurentnosti.

Zadaci Fonda u 2016. godini su bili usmjereni na četiri ciljne oblasti:

- ❖ *Razvoj preduzetništva;*
- ❖ *Podrška postojećim mikro, malim i srednjim preduzećima kroz podsticaj njihovog daljeg rasta i razvoja sa posebnim akcentom na prioritetne sektore crnogorske ekonomije i ugrožene ciljne grupe stanovništva;*
- ❖ *Podrška postojećim mikro, malim i srednjim preduzećima kroz održavanje i/ili poboljšanje njihove likvidnosti;*
- ❖ *Podršku infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti.*

4. Programi podrške IRF-a

U 2016. godini IRF je kroz svoje instrumente podrške imao za cilj da utiče na to da Crna Gora bude institucionalno razvijena država, koja društveno ekonomski razvoj bazira na konkurentnosti, efikasnosti i razvijenim ljudskim kapacitetima. Na ovaj način bi se omogućio razvoj postojećih preduzeća kao i otvaranje novih, razvoj preduzetništva uopšte, smanjenje nezaposlenosti, veća saradnja između sektora u privredi, kao i uspostavljanje jednakih mogućnosti za sve subjekte u državi.

Posebne ciljne grupe su bili mladi, žene u biznisu, svršeni visokoškolci i individualni poljoprivredni proizvođači. Korisnici kredita su i u 2016. godini mogli biti privredna društva i preduzetnici kao i svi oblici organizovanja koje predviđa Zakon o privrednim društvima, kao i lica koja su djelatnost obavljala na način definisan pravilima djelatnosti kojima se bave (zanatlije, poljoprivredni proizvođači, PZU i sl.).

Komercijalne banke sa kojima je IRF imao saradnju su i dalje mogli da budu medijatori zajmova ka krajnjim korisnicima.

Finansijska podrška se nije odobravalala u sljedeće svrhe:

- ❖ Djelovi investicije koji služe za lične potrebe;
- ❖ Proizvodnja i prodaja vojne opreme;
- ❖ Učešće u projektima kojima se krše međunarodno priznata prava radnika, uključujući bezbjednost na radu, pravila i procedure u Crnoj Gori;
- ❖ Bilo koja aktivnost koja se smatra nezakonitom ili štetnom po okolinu i opasnom za ljudsko zdravlje: igre na sreću, duvan, alkoholna pića (izuzev proizvodnje vina i voćnih rakija);
- ❖ Nemoralne i nelegalne aktivnosti.

IRF je obezbijedio 25 kreditnih linija, koje su bile namijenjene za:

- ❖ *Podsticaj preduzetništvu* (mladi u biznisu, početnici u biznisu, žene u biznisu, individualni poljoprivredni proizvođači- IPARD like, visokoškolci);
- ❖ *Podsticaj prioritetnih sektora* (turizam i ugostiteljstvo, poljoprivreda i proizvodnja hrane, drvoprerađiva, proizvodnja i usluge);
- ❖ *Podsticaj likvidnosti* (kratkoročni krediti- faktoring, trajna obrtna sredstva, refinansiranje, priprema turističke i poljoprivredne sezone, klasteri);

- ❖ *Podsticaj infrastrukture* (infrastrukturni projekti i projekti vodosnadbijevanja, zaštita životne sredine, energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije).

4.1. Podsticaj preduzetništva

U cilju posticaja rasta i razvoja preduzetništva u Crnoj Gori, IRF je u 2016. godini ponudio posebne kreditne linije za podršku preduzetnicima, početnicima u biznisu, mladima, ženama u biznisu, individualnim poljoprivrednim proizvođačima i svršenim visokoškolcima. Sredinom godine je počela da se realizuje i kreditna linija za podršku visokoškolcima koji se nalaze na evidenciji ZZZ.

IRF je imao za cilj da kroz kreirane Programe podrške za ovu ciljnu grupu omogući:

- ❖ otvaranje novih radnih mjesta kroz podsticanje preduzetništva i započinjanja sopstvenog biznisa;
- ❖ animiranje ciljnih grupa – mladih ljudi, žena, studenata, lica sa invaliditetom, itd. da sudbinu „uzmu u svoje ruke“ i posvete se biznisu;
- ❖ stimulisanje inovativnosti i kreativnosti mladih;
- ❖ podsticanje daljeg rasta postojećih MSP.

U cilju podsticaja ženskog preduzetništva, IRF je u saradnji sa UNDP-om, posebnim Programom podrške kreirao uslove za žene preduzetnice sa kojim se nastavilo i tokom 2016. godine.

Takođe se nastavilo sa saradnjom sa Zavodom za zapošljavanje Crne Gore u cilju pružanja sveobuhvatne finansijske i nefinansijske podrške preduzetništvu u Crnoj Gori.

Programi podrške za podsticaj preduzetništva i njihovi efekti su dati u nastavku:

- ❖ *Program podrške razvoju preduzetništva* – Finansirana su 24 kredita sa iznosom od 575,647.32 €;
- ❖ *Program kreditiranja mladih u biznisu* - Finansiran je 21 kredit sa iznosom od 680,402.4€;
- ❖ *Program kreditiranja početnika u biznisu - START UP* – Finansirano je 10 kredita sa iznosom od 912,000.16 €;
- ❖ *Program kreditiranja visokoškolaca* – Finansirano je 13 projekata sa iznosom od 298,847.69 €;
- ❖ *Program podrške ženama u biznisu – UNDP* – Finansirana su 24 kredita sa iznosom od 201,850.00 €;
- ❖ *Program podrške ženama u biznisu* - Finansirano je 14 kredita sa iznosom od 201,850.00 €;
- ❖ *Podrška individualnim poljoprivrednim proizvođačima*- Finansirano je 96 kredita sa iznosom od 3,246,998.79 €;

Ukupno je za ovu ciljnu grupu plasirano je 202 kredita u vrijednosti od 6,117,596.36 EUR.

Za ovu ciljnu grupu nijesu korišćeni kratkoročni krediti već se radi o dugoročnim plasmanima čime se dalje uticalo na njihovo smanjenje finansijske opterećenosti.

Kamatne stope po ovim programima su se kretale od 0%-4% uz rok otplate kredita do 12 godina , grejs period do 4 godine i maksimalan iznos do 50,000.00 €.

4.2. Podsticaj prioritetnih sektora

U cilju rasta i razvoja postojećih preduzeća, IRF je u skladu sa ekonomskom politikom Vlade Crne Gore podržao prioritetne sektore u Crnoj Gori, i to: turizam i ugostiteljstvo, poljoprivredu i proizvodnju hrane, drvoprerađu, proizvodnju i usluge. U okviru pomenutih sektora IRF je finansirao 198 projekata, u iznosu od 33,488,519.67 €. Ovo su dugoročni krediti a za te sektore obezbijedjeno je i 50,999,000.00 € kratkoročnih plasmana. Dakle, ukupno je plasirano 84,487,519.67 € u navedene prioritetne sektore za ukupan ekonomski razvoj Crne Gore (za ostale sektore - proizvodnja električne energije, trgovina, ITC sektor, farmaceutska djelatnost i dr. Uloženo je cca 44 mil €.)

IRF je i u 2016. godini, kroz kreditne linije stimulisao prioritetne sektore crnogorske privrede, a u zajedničkoj saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma i Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja dodatno su bili obezbijeđeni instrumenti podrške kroz razne stimulacije kako bi se dodatno uticalo na razvoj, prije svega, turizma i poljoprivrede.

4.2.1 Program podrške turizmu i ugostiteljstvu

U cilju rasta i razvoja preduzeća iz oblasti turizma i ugostiteljstva, IRF je u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma, plasirao 22 dugoročna kredita, u iznosu od 14,002,522.29 EUR. Za taj sektor obezbijedjena je podrška u iznosu od 6,579,000.00 kratkoročnih plasmana. Ukupno je plasirano 20,581,522.29 € u sektor turizma i ugostiteljstva.

Pored južnog regiona, koji je sinonim za turizam, i u 2016. godini IRF je posebnu pažnju posvetio razvoju turizma na sjeveru Crne Gore i to ulaganjem u smještajne i ugostiteljske objekte.

Pored smanjenja regionalnih razlika, na ovaj način se uticalo i na smanjenje broja nezaposlenih. Takođe, kada govorimo o sjeveru Crne Gore, pojedine opštine su prepoznate kao centar zimskog turizma, i kao takvim u 2016. godini im se posvetila posebna pažnja, kako bi se zadržala postojeća prepoznatljivost, dok se ostalim opštinama pružila šansa da postanu konkurentne.

Kamatne stope po ovim programima su se kretale od 4%-4.5% uz rok otplate kredita do 12 godina i grejs period do 4 godine, minimalan iznos je bio 10,000.00 € i maksimalan iznos do 1 mil € ukoliko su krediti plasirani direktno. Ukoliko su krediti plasirani posredstvom komercijalnih banaka, kamatna stopa je iznosila 5%, rok otplate kredita do 12 godina i grejs period do 4 godine, minimalan iznos je bio 10,000.00 € i maksimalan iznos do 3 mil €.

4.2.2 Podrška razvoju poljoprivrede i proizvodnje hrane

I u prethodnoj godini IRF je posebnu pažnju posvetio razvoju poljoprivrede i proizvodnje hrane kroz tri programa: Program podrške poljoprivredi i proizvodnji hrane, Program podrške razvoju poljoprivrede IPARD i Program podrške razvoju poljoprivrede – IPARD like.

Cilj Programa podrške poljoprivredi i proizvodnji hrane bio je podrška razvoju i rastu mikro, malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima iz sektora poljoprivrede i proizvodnje hrane kroz podsticaj unapređenja proizvodnih kapaciteta, proširenje proizvodnje, uvođenja novih tehnologija i poboljšanje konkurentnosti.

IRF CG A.D. je za posebnu ciljnu grupu, poljoprivrednih proizvođača i preduzeća koja učestvuju u programu grant šema IPARD like Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore definisao stimulatивne uslove finansiranja kroz Program podrške razvoju poljoprivrede – IPARD like.

Cilj projekta je pružanje podrške investicijama u registrovana poljoprivredna gazdinstva u cilju uvođenja i implementacije mjera ruralnog razvoja, povećanja konkurentnosti na tržištu poljoprivrednih proizvoda, kao i uvođenja i jačanja evropskih standarda proizvodnje hrane.

Plasirana su 122 dugoročna kredita u ukupnom iznosu 5,589,586.38 EUR. Kratkoročni plasmani u ovaj sektor su iznosili 12,100,000.00 mil EUR te je ukupno plasirano 17,689,586.38 EUR u sektor poljoprivrede i proizvodnje hrane.

Kamatne stope po ovim programima su se kretale od 3,5%-4% uz rok otplate kredita do 12 godina i grejs period do 4 godine, minimalnog iznosa 10,000.00 € (izuzev za projekte koji su imali podršku iz Agrobudžeta Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore kroz program “Unapređenje stočnog fonda” i slične projekte) i maksimalan iznos do 1 mil € - ukoliko su krediti plasirani direktno. Ukoliko su krediti plasirani posredstvom komercijalnih banaka, kamatna stopa je iznosila 5%, rok otplate kredita do 12 godina i grejs period do 4 godine, minimalan iznos je bio 10,000.00 € i maksimalan iznos do 3 mil €.

4.2.3 Program podrške preduzećima iz oblasti primarne drvoprerade

Imajući u vidu potencijale sa kojima Crna Gora raspolaže u domenu drvoprerade, cilj ovog programa bio je obezbjeđenje investicionih kredita za razvoj i rast postojećih proizvodnih mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika, koji se bave primarnom obradom drveta. Podrška je bila usmjerena za podsticaj ulaganja u modernizaciju proizvodnje, izgradnju novih proizvođačkih kapaciteta, korišćenju domaćih resursa i uvođenje novih tehnologija.

Prema ovom programu finansirana su dva projekta sa iznosom od 450,000.00 €. U ovom sektoru nije bilo podrške za kratkoročne kredite.

Kamatna stopa po ovom programu je iznosila 4,5% uz rok otplate kredita do 12 godina i grejs period do 4 godine i maksimalan iznos do 1 mil €.

4.2.4 Program podrške proizvodnji

Cilj programa bio je razvoj i rast postojećih proizvodnih mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika, kroz podsticaj ulaganja u modernizaciju proizvodnje, izgradnju novih proizvođačkih kapaciteta, podsticaj proizvodnji sa većim stepenom obrade i korišćenju domaćih resursa, uvođenje novih tehnologija i proizvoda.

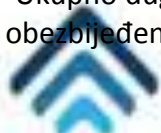
Plasirano je 19 dugoročnih kredita u iznosu od 5,014,211.00 € a kratkoročni plasmani su bili 7,022,400.00 €. Ukupno je plasirano 12,036,611.00 €.

Kamatne stope po ovim programima su se kretale od 4%-4.5% uz rok otplate kredita do 12 godina i grejs period do 4 godine i maksimalan iznos do 1 mil € - ukoliko su krediti plasirani direktno. Ukoliko su krediti plasirani posredstvom komercijalnih banaka, kamatna stopa je iznosila 5%, rok otplate kredita do 12 godina i grejs period do 4 godine, minimalan iznos je bio 10,000.00 € i maksimalan iznos do 3 mil €.

4.2.5 Program podrške preduzećima uslužne djelatnosti

Cilj programa bio je razvoj i rast mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika koja se bave uslugama.

Ukupno dugoročnih kredita je bilo 33 u iznosu od 8,382,200.00 €. Za kratkoročne kredite bilo je obezbijeđeno 8,960,000.00 €. Ukupno je u ovom sektoru plasirano 17,342,200.00 €.

INVESTICIONO - RAZVOJNI FOND CRNE GORE A.D.

Kamatne stope po ovim programima su se kretale od 2.5%-4.5% uz rok otplate kredita do 12 godina i grejs period do 4 godine, minimalan iznos je bio 10,000.00 € i maksimalan iznos do 1 mil € - ukoliko su krediti plasirani direktno. Ukoliko su krediti plasirani posredstvom komercijalnih banaka, kamatna stopa je iznosila 5%, rok otplate kredita do 12 godina i grejs period do 4 godine, minimalan iznos je bio 10,000.00 € i maksimalan iznos do 3 mil €.

4.3 Podsticaj likvidnosti

Likvidnost preduzeća podrazumijeva stalnu sposobnost pretvaranja vrijednosti iz jednog oblika u drugi i plaćanja dospjelih obaveza u kratkom roku. Kako ne bi došlo do problema nemogućnosti izmirenja obaveza u kratkom roku, tj. nelikvidnosti preduzeća, IRF je u cilju očuvanja velikog broja firmi i zaposlenih u istima nastavio sa pružanjem podrške MMSP kroz održavanje i/ili poboljšanje likvidnosti preduzeća. Polazeći od toga da je jedan od najvećih problema crnogorskih preduzeća nelikvidnost, IRF je u tom pravcu kreirao posebne programe čiji je cilj bio da se tim preduzećima pomogne, kako bi riješila dati problem.

Posebna pažnja bila je posvećena malim proizvodnim preduzećima, a posebno iz sektora poljoprivrede. Kroz ove kreditne linije sačuvali smo likvidnost stotina malih proizvođača i cjelokupnih repro lanaca.

Programom otkupa potraživanja - faktoringom (kratkoročni plasmani) se nastojao obezbijediti uslov za poboljšanje likvidnosti crnogorskih mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika.

Kroz ovaj instrument podrške, IRF je preko trgovačkih lanaca omogućio da MMSP i preduzetnici svoja potraživanja naplate u roku do 7 dana, umjesto u datumu valute koji je često iznosio 60 do 90 dana, a nerijetko i 120 dana.

Na ovaj način, ne samo što su podržana postojeća preduzeća (da se ne pokrene stečajni postupak prema njima), već su i sačuvana postojeća radna mjesta!

Predmet faktoringa su mogla biti postojeća i buduća potraživanja komitenta za isporučenu robu, izvršene usluge dužniku i druga potraživanja za koja postoji nedvosmislena obaveza plaćanja od strane dužnika. Navedena potraživanja mogla su biti ustupljena faktoru do visine definisanog limita ustupanja/finansiranja, u periodu važenja Ugovora o faktoringu.

Kroz 40 faktoring Ugovora otkupljeno je 57,1 € kratkoročnih potraživanja tj. kratkoročnih plasmana.

Uslovi otkupa potraživanja, bili su sljedeći:

Tabela broj 2: Uslovi faktoringa u 2016. godini

R.br	Vrsta potraživanja	% otkupljenih potraživanja	Ročnost potraživanja	Naknada	Kamata (god. nivo)
1	Država dužnik -	do 100 %	do 365 dana	0,50 %	4,50 %
2	Proizvođači - komitent	do 90 %	do 120 dana	0,50 %	4,50 %
3	Ostali	do 90 %	do 120 dana	0,60 %	5,50 %
4	Dobavljački faktoring	do 100 %	do 120 dana	0,60 %	5,50 %

Isto tako, IRF je obezbijedio iz svojih dugoročnih kreditnih linija, podršku koja je namjenjena za refinansiranje postojećih kreditnih zaduženja i za finansiranje trajnih obrtnih sredstava. Finansirana su 44 projekta refinansiranja postojećih kreditnih zaduženja na iznos od 17,091,504.59 €.

Za finansiranje trajnih obrtnih sredstava obezbijedjen je iznos od 17,294,526.39 € za 68 projekata.

Kamatne stope po ovim programima (osim faktoringa) su iznosile 4.5% uz rok otplate kredita do 10 godina i grejs period do 1 godine, minimalan iznos je bio 10,000.00 € i maksimalan iznos do 1.5 mil € - ukoliko su krediti plasirani direktno. Ukoliko su krediti plasirani posredstvom komercijalnih banaka, kamatna stopa je iznosila 5%, rok otplate kredita do 10 godina i grejs period do 1 godine, minimalan iznos je bio 10,000.00 € i maksimalan iznos do 3 mil €.

4.4 Program kreditiranja infrastrukturnih projekata i projekata vodosnabdijevanja

Cilj Programa bio je realizacija investicionih projekata iz oblasti infrastrukture (saobraćajnice, vodovodi, prečišćavanje otpadnih voda i sl.) na lokalnom i državnom nivou, koji su u funkciji iskorišćavanja privrednih potencijala i stvaranju uslova za razvoj biznisa.

Namjera je bila da projekti koji se finansiraju iz ove kreditne linije doprinesu održivom razvoju, valorizaciji prirodnih resursa i podsticaju razvoja biznisa.

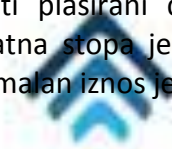
Korisnici kredita mogli su biti opštine, glavni grad, prijestonica, preduzeća čiji su osnivači/većinski vlasnici jedinice lokalne samouprave, javna preduzeća i privredna društva.

Kreditni su se mogli realizovati direktnim putem kao i posredstvom poslovnih banaka.

Programi podrške za razvoj infrastrukturnih projekata i projekata vodosnabdijevanja su bili:

- ❖ Program kreditiranja infrastrukturnih projekata i projekata vodosnabdijevanja;
- ❖ Program kreditiranja projekata zaštite životne sredine, energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije.

Kamatne stope po ovim programima su iznosile 4.5% uz rok otplate kredita do 15 godina i grejs period do 5 godina, minimalan iznos je bio 10,000.00 € i maksimalan iznos do 3 mil € - ukoliko su krediti plasirani direktno. Ukoliko su krediti plasirani posredstvom komercijalnih banaka, kamatna stopa je iznosila 5%, rok otplate kredita do 15 godina i grejs period do 5 godina, minimalan iznos je bio 10,000.00 € i maksimalan iznos do 5 mil €.

INVESTICIONO - RAZVOJNI FOND CRNE GORE A.D.

5. Kreditni uslovi u 2016.

Kada sumiramo prethodne podatke o kreditnim linijama, kreditni uslovi po kojima su se realizovali instrumenti IRF-a za 2016. godinu, ka krajnjem korisniku, su sljedeći:

- ❖ Maksimalan iznos kredita do 3 mil €;
- ❖ Rok otplate kredita do 12 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- ❖ Grejs period do 4 godine;
- ❖ Kamatna stopa do 5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamata;
- ❖ Naknada do 1% od iznosa odobrenog kredita.

Kreditni uslovi za infarstrukturne projekte, projekte zaštite životne sredine i obnovljivih izvora energije, su sljedeći:

- ❖ Maksimalan iznos kredita do 5 mil €;
- ❖ Rok otplate kredita do 15 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- ❖ Grejs period do 5 godina;
- ❖ Kamatna stopa do 5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamata;
- ❖ Naknada do 1% od iznosa odobrenog kredita.

Kratkoročni krediti- faktoring finansiranje:

- ❖ Maksimalan iznos do 5 mil EUR;
- ❖ Rok povraćaja do 12 mjeseci;
- ❖ Kamatna stopa do 5,5%.

6. Stimulativne mjere

U 2016.godini IRF je po svakom Programu podrške imao stimulativne mjere.

Stimulativne mjere su podrazumijevale, da za subjekte koji projekte realizuju u opštinama sjevernog regiona i u manje razvijenim gradovima (Cetinje, Nikšić i Ulcinj) ili subjekte koji realizacijom projekta zaposle 5 ili više novih lica bude odobrena posebna stimulacija u vidu smanjenja kamatne stope za 1 %.

Takođe, stimulacije su se odnosile i na kredite, za koje bi se odobrila garancija neke od poslovnih banaka, na način što se inicijalna kamatna stopa umanjila za 1,5 %.

Kako je poznato da krajnji korisnici kreditnih aranžmana Fonda mogu biti samo subjekti koji od Poreske uprave obezbijede potvrdu da uredno izmiruju svoje poreske obaveze, dodatno Fond je stimulisao i one koji to rade redovno.

Shodno tome za privredne subjekte koji redovno izmiruju poreske obaveze, tj. nalaze se na „bijeloj listi“ nadležnog državnog organa, odobravala se posebna stimulacija i vidu smanjenja kamatne stope za 0,5 %.

Za projekte finansirane iz sredstava EIB-a, kamatna stopa je bila niža za 0,5% u odnosu na definisane.

7. Analitika kreditne aktivnosti IRF-a u 2016. godini**7.1 Ukupna kreditna aktivnost IRF-a**

Plan za 2016. Godinu je bio da se plasira 120 mil EUR u crnogorsku privredu. Taj plan je u potpunosti realizovan. Plasirano je ukupno 128.5 mil € i finansirano 456 projekata uz 40 ugovora o faktoring finansiranju. Ako to uporedimo sa kreditnom aktivnošću u odnosu na predhodni period onda se može zaključiti da se radi o značajnom rastu.

Ukupne kreditne aktivnosti (kratkoročni i dugoročni krediti) su date u sljedećoj tabeli:

Tabela broj 3: Ukupne kreditne aktivnosti IRF-a

Godina	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Iznos	12.2	21.9	33.7	65.9	71.2	117.1	128,5

Uporednim prikazom ukupne aktivnosti u odnosu na 2015. godinu plasirana sredstva su porasla za 9.7% tj. za 11.4 mil EUR. U odnosu na 2010. godinu plasman je veći za 116.3 mil € a u odnosu na 2013. plasman je porastao za cca 195% tj. za 62.6 mil EUR u apsolutnom iznosu. Dati pokazatelji nam svjedoče o ubrzanom rastu IRF-a u prethodnom periodu te će u narednom izazov biti na očuvanju rasta, i još važnije – na adekvatnom razvoju koji će pratiti rast.

7.2 Odobreni dugoročni krediti

IRF je u svom periodu od osnivanja do danas razvijao različite instrumente podrške koji se mogu generalno grupisati u dugoročne i kratkoročne kredite.

U narednoj tabeli je dat prikaz dugoročnih kredita iz koje se vidi trend razvoja kreditne aktivnosti dugoročnih plasmana:

Tabela broj 4: Dugoročni krediti IRF-a

Godina	Iznos odobrenih kredita (mil EUR)
2010	7,193,815.99
2011	18,632,546.18
2012	21,783,100.85
2013	37,806,423.73
2014	41,510,740.50
2015	64,355,728.75
2016	71,409,746.31
Ukupno	262,692,102.31

Što se tiče dugoročnih kredita, u odnosu na 2015. godinu isti su porasli u apsolutnoj sumi za 7,054,017.56 EUR ili 11% što je pozitivan pomak ako uzmemo u obzir opšte makroekonomske uslove u CG.

7.3 Kratkoročni krediti privredi (faktoring)

U narednoj tabeli dali smo uporedni prikaz aktivnosti u okviru faktoringa:

Tabela broj 5: Faktoring IRF-a

Godina	2010 ¹	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Broj Ugovora	-	7	15	22	28	40	40
Iznos	5	3.3	11.9	28.1	29.7	52.7	57.1

U 2016. godini sklopljeno je 40 faktoring ugovora sa ukupnom realizacijom na nivou od cca 57.1 mil EUR. Trend u ovoj oblasti je i dalje pozitivan što dokazuje da kompanije u Crnoj Gori imaju veliko povjerenje u IRF i interesovanje za ovaj vid podsticaja likvidnosti. Rast plasiranih sredstava je iznosio 4,4 mil EUR tj. 8,16%. Takođe su povećani i limiti za otkup potraživanja kompanijama klijentima te su limiti povećani za 11% tj. u apsolutnom iznosu za 3 mil EUR na isti broj potpisanih ugovora kao i u 2015. godini što je jasna slika kvalitativnog poboljšanja u odnosu sa našim klijentima.

7.4 Odobrena kreditna sredstva po regionima

Regionalni razvoj predstavlja stalni izazov, stoga je pažnja Fonda u 2016. godini bila usmjerena na projekte koji utiču na smanjenje razlika između razvijenih i manje razvijenih regija i opština. U tom kontekstu se prije svega vodila pažnja o sjevernom, manje razvijenom regionu.

¹ U 2010 godini IRF nije imao faktoring kao vid finansijske usluge. Cifra za ovaj period se odnosi na ostale kratkoročne kredite.

Pored podrške kroz finansiranje poljoprivrede i turizma dodatnim mjerama se uticalo da se bolje koriste resursi na sjeveru. Tražila su se rješenja i u stimulativnom finansiranju, i u unapređenju znanja potencijalnih ali i postojećih preduzetnika na sjeveru.

Stvaranje uslova za ravnomjerniji regionalni razvoj i dugoročan rast i razvoj privrede u cjelini, obuhvata, između ostalog, i kontinuiran razvoj malog i srednjeg preduzetništva, odnosno podizanje njihove konkurentnosti. Sveobuhvatan zakonski, strateški i institucionalni pristup razvoju malog i srednjeg preduzetništva pretpostavka su jačanja konkurentne sposobnosti ekonomije i ravnomjernijeg regionalnog razvoja. U tabeli je dat analitički prikaz odobrenih kreditnih sredstava po regionima.

Tabela broj 6: Odobreni dugoročni krediti prema regionima Crne Gore

Region	Nerazvijene Opštine			Centar (Podgorica i Danilovgrad)			Jug		
	Godina	Iznos	Broj kredita	%	Iznos	Broj kredita	%	Iznos	Broj kredita
2015	19,4	98	30,1	20,5	110	31,8	24,5	46	38,1
2016	28,7	204	40,2	22,0	149	30,8	20,7	63	29

Tabela broj 7: Odobreni kratkoročni krediti - faktoring prema regionima Crne Gore

Region	Nerazvijene Opštine		Centar (Podgorica i Danilovgrad)		Jug	
	Godina	Otkupljeno potraživanja	%	Otkupljeno potraživanja	%	Otkupljeno potraživanja
2015	15,8	30	32,8	62,2	4,1	7,8
2016	18,3	32	29,7	52	9,1	16

napomena: potraživanja se otkupljuju po fakturama;

Tabela broj 8: Odobreni ukupni krediti prema regionima Crne Gore

Region	Nerazvijene Opštine	Centar (Podgorica i Danilovgrad)	Jug
2015	35.2 (30,1%)	53.3 (45,5%)	28.6 (24,4%)
2016	47 (36,6%)	51,7 (40%)	29.8 (23.2%)

Ono što je od posebnog značaja je povećana dugoročno kreditna aktivnost u nerazvijenim Opštinama Crne Gore gdje su plasirana čak 204 dugoročna kredita što je povećanje u odnosu od 208% (98 kredita je plasirano u 2015.), dok je u ukupnoj sumi povećanje iznosilo cca 9.3 mil EUR tj. 48%. U 2015. je plasirano cca 19.4 mil EUR u ovim Opštinama te one drže primat kada je u pitanju finansiranje dugoročnih projekata. U ukupnom iznosu dugoročno plasiranih sredstava procentualno učešće nerazvijenih opština je poraslo za 10.1% te sada iznosi 40.2%. Slijede Centar sa 30.8% te Južna regija sa 29%.

U ukupnom iznosu kratkoročnih plasmana – faktoringa, primat drže Podgorica i Danilovgrad kao ekonomski najaktivnija regija sa najvećim brojem registrovanih preduzeća. U ovom regionu je otkupljeno cca 29.7 mil EUR potraživanja što iznosi cca 52% ukupnog plasmana kratkoročnih kredita – faktoringa.

Ono što raduje je izuzetan rast ukupne kreditne aktivnosti u nerazvijenim opštinama što pozitivno utiče na regionalni razvoj Crne Gore. U ovoj regiji je plasirano cca 11.8 mil EUR više tj.

33.5% više u odnosu na prethodni period. Zabilježen je blagi pad kreditne aktivnosti u Centralnom regionu zbog smanjenog obima kratkoročnih plasmana te je u ovaj region plasirano 1.6 mil EUR manje nego u 2015. godini tj. 3% manje.

7.5 Odobrena kreditna sredstva prema načinu odobrenja kredita

Značajna je i klasifikacija dugoročnih kredita prema **načinu odobrenja kredita**:

Tabela broj 9: Odobreni krediti prema načinu odobrenja kredita

Godina	2015		2016	
	Iznos	Broj kredita	Iznos	Broj kredita
Direktno	60.7	174	91,2	340
Posredno (preko komercijalne banke)	46.5	120	37,2	116
Ukupno	107.2	294	128.4	456

Preko komercijalnih banaka je plasirano 116 kredita na ukupan iznos od 37,2mil EUR dok je direktnim kreditima finansirano 340 klijenata na ukupan iznos pozajmljenih sredstava od 91,2 mil EUR. Ako uporedimo prethodni period, možemo da vidimo da je u ovom dijelu struktura pomjerena u korist IRF-a, tj. da je smanjen iznos kredita plasiranih putem banaka za 19,3 mil EUR tj. za oko 20%. Istovremeno, značajno je povećan iznos direktno izdatih za cca 30.5 mil EUR tj. za nešto više od 50%.

7.6 Kreditna aktivnost po proizvodima

U narednoj tabeli dali smo prikaz kreditne aktivnosti shodno našoj proizvodnoj nomenklaturi:

Tabela broj 10: Odobreni krediti prema proizvodima

	Proizvod	Broj kredita	Iznos
Preduzetništvo	Kreditiranje mladih u biznisu	21	680,402.4
	Kreditiranje početnika u biznisu – start up	10	912,000.16
	Program kreditiranja visokoškolaca	14	298,847.69
	Program podrške ženama u biznisu	14	866,488.09
	Program podrške razvoju preduzetništva	24	575,647.32
	Program podrške ženama u biznisu – UNDP	24	201,850.00
Poljoprivreda	Program podrške poljoprivredi i proizvodnji hrane	26	2,342,587.59
	Program podrške razvoju poljoprivrede – IPARD like	96	3,246,998.79
Turizam	Program podrške izgradnji novih	7	5.780.000,00

	hotelskih kapaciteta		
	Program podrške ugostiteljstvu	6	3,950,000.00
Drvoprerada	Program podrške preduzećima iz oblasti primarne drvoprerade	2	450,000.00
Proizvodnja	Program podrške proizvodnji	19	5,014,211.00
Usluge	Program podrške preduzećima uslužne djelatnosti	32	7,882,200.00
Likvidnost	Program finansiranja trajnih obrtnih sredstava	68	17,294,526.39
	Refinansiranje tekućih kreditnih zaduženja	44	17,091,504.59
	Factoring	40	57,100,310.00
ICT	Program podrške ulaganjima u ICT sektor	1	550,000.00
UKUPNO			128,510,046.3

Iz prethodne tabele se može vidjeti da je IRF kao državna razvojna institucija pažljivo pratio potrebe najugroženijih grupa te je finansirao mlade u biznisu, početnike u biznisu, svršene visokoškolce, IPARD, preduzetnike kao i žene u biznisu. Kroz ove kreditne linije podržana su 203 projekta na ukupan iznos od cca 6.8 mil EUR. Nastavićemo u narednom periodu još intenzivnije da podržavamo ugrožene kategorije stanovništva sve u cilju otvaranja novih radnih mjesta, podsticanja preduzetništva i razvoja MMSp u Crnoj Gori koji su motor razvoja ekonomije.

7.7 Odobrena sredstva po Opštinama

Kao i ranijih godina, manje razvijene Opštine su posebno tretirane kada su uslovi kreditiranja u pitanju. Naime, kamatna stopa za sva MMSp koja su dolazila sa ovog područja su imala posebno definisane uslove kreditiranja, koji su podrazumijevali nižu kamatnu stopu u odnosu na definisane po određenim kreditnim linijama. Pored posebnih uslova, kako je već navedeno, postojale su i stimulacije, ukoliko se sama investicija realizovala u pomenutim regionima Države.

Tabela broj 11: Odobreni krediti po opštinama

Opština	Broj dugoročnih kredita	Iznos dugoročnih kredita	Iznos kratkoročnih kredita (factoring)	Ukupno
Andrijevica	2	50,717.43	187,200.00	237,917.43
Bar	14	5,729,141.81	2,180,000.00	7,909,141.81
Berane	15	2,466,039.41	1,923,111.00	4,389,150.41
Bijelo Polje	48	5,230,789.15	4,394,122.20	9,624,911.35
Budva	27	3,650,156.66	2,160,000.00	5,810,156.66
Cetinje	8	2,944,025.75	3,600,000.00	6,544,025.75
Danilovgrad	14	1,669,905.40	2,176,243.20	3,846,148.60
Gusinje	3	163,606.84	168,010.00	331,616.84
Herceg Novi	6	5,015,102.12	2,031,000.00	7,046,102.12
Kolašin	7	1,379,477.40	504,077.00	1,883,554.40
Kotor	11	5,423,000.00	1,307,520.00	6,730,520.00
Mojkovac	6	555,430.00	1,000,890.00	1,556,320.00

Nikšić	46	7,971,409.88	2,988,000.00	10,959,409.88
Petnjica	4	135,472.80	179,000.00	314,472.80
Plav	1	43,123.99	181,010.00	224,133.99
Pljevlja	23	1,061,478.08	1,580,011.00	2,641,489.08
Plužine	6	273,355.26	123,840.00	397,195.26
Podgorica	135	20,323,300.58	27,515,918.00	47,839,218.58
Rožaje	7	1,189,214.49	1,098,350.00	2,287,564.49
Šavnik	10	410,179.54	115,420.00	525,599.54
Tivat	5	896,137.75	1,457,529.60	2,353,667.35
Ulcinj	13	4,665,227.04	151,110.00	4,816,337.04
Žabljak	5	163,444.93	77,948.00	241,392.93
UKUPNO	416	71,409,736.31	51,100,310.00	128,510,046.3

Kada se pogledaju ukupni plasmani, prednjači glavni grad Podgorica kao centar poslovnih aktivnosti u državi i najmnogoljudniji grad sa 47.8 mil EUR plasiranih sredstava. Slijede Nikšić sa 11 mil EUR, Bijelo Polje sa 9.6 mil EUR, Bar sa 7.9 mil EUR i Herceg Novi sa 7 mil EUR plasiranih sredstava.

8. Kamatne stope IRF-a

U narednoj tabeli dali smo trend kretanja direktnih kamatnih stopa IRF-a u prethodnom periodu:

Tabela broj 12: Kamatne stope IRF-a

Godina	2012	2013	2014	2015	2016
Prosječna KS IRFCG	4,52	4,05	3,48	3,35	2,72

Kao što iz tabele možemo vidjeti, prisutan je trend smanjenja kamatnih stopa. Na ovaj trend svakako da utiču i beskamratne kreditne linije kojih će biti i više u budućnosti kao krajnjeg najpovoljnijeg finansijskog proizvoda. Možemo primjetiti, kako smo naveli u uvodnom dijelu Izvještaja o radu da je i kod ostalih činioca finansijskog tržišta (komercijalnih banaka i mikrokreditnih finansijskih institucija) prisutan trend smanjenja kamatnih stopa. Međutim, iako je situacija takva u Crnoj Gori, na međunarodnom nivou gdje IRF pozajmljuje sredstva kamatne stope imaju trend rasta, te će održavanje dovoljnog kamatnog spread-a biti veliki izazov za IRF da bi obezbjedio stabilno poslovanje i nastavio da bude važan finansijski privrede u Crnoj Gori.

9. Kreditni zahtjevi

U 2016. godini je sa preko 4.000 potencijalnih klijenata obavljena komunikacija. Ukupno je predato 711 zahtjeva za kredit. Od broja predatih zahtjeva, odobreno je njih 416, odnosno 58.6%.

Po Procedurama Fonda, svaki kreditni Zahtjev, koji za to ispunjava uslove, se mora obići, i to u tri faze:

- ❖ Prije odobrenja kreditnih sredstava;
- ❖ U toku realizacije projekta;
- ❖ Nakon realizacije projekta.

U svrhu namjenske kontrole, kontrolisan je 231 projekat od 416 odobrenih u 2016. godini u skladu sa Pravilnikom o upravljanju finansijskim plasmanima. Za ostalih 185 kredita namjenska kontrola dopjeva u budućem periodu.

Pored navedenih obilazaka, menadžment IRF-a je obišao ukupno 187 preduzeća. Akcenat je stavljen na opštine Sjevernog regiona i manje razvijene opštine.

Održano je i 38 prezentacija za početnike u biznisu, 17 seminara za žene u biznisu kao i 14 prezentacija „možeš i ti“ namijenjenih nezaposlenim visokoškolicima, širom Crne Gore.

10. Monitoring portfolija

Imajući u vidu da Investiciono-razvojni fond Crne Gore, kako na dnevnom tako i na mjesečnom nivou, vrši dostavljanje podataka Centralnoj banci Crne Gore o novoodobrenim kreditima, tako da u skladu sa procedurama CBCG sačinjava izvještaje na nivou cjelokupnog portfolija po klasifikacionim grupama.

U sledećoj tabeli prikazana je struktura 1.273 aktivna plasmana uključujući i 1 garanciju po intervalima kašnjenja. Garancija je evidentirana u kategoriji kašnjenja preko 365 dana.

Tabela broj 13: Struktura kredita prema intervalima kašnjenja

Interval kašnjenja	Broj kredita	% u ukupnom broju plasmana	Saldo kredita	% u ukupnom saldu plasmana
0-30	1.084	85,15%	158.833.644,20	95,17%
31-60	91	7,15%	3.331.301,51	2,00%
61-90	29	2,28%	925.272,04	0,55%
91-150	14	1,10%	374.122,22	0,22%
151-270	11	0,86%	380.271,25	0,23%
271-365	-	0,00%	0,00	0,00%
preko 365	44	3,46%	3.047.219,83	1,83%
UKUPNO	1.273	100,00%	166.891.831,05	100,00%

Kredit i garancije koji čine nekvalitetnu aktivu (kredit u kašnjenju većem od 90 dana) čine zbirno 2,28% ukupnog salda kredita i garancija na dan 31.12.2016. godine.

Tabela broj 14: Struktura kredita prema klasifikacionim grupama

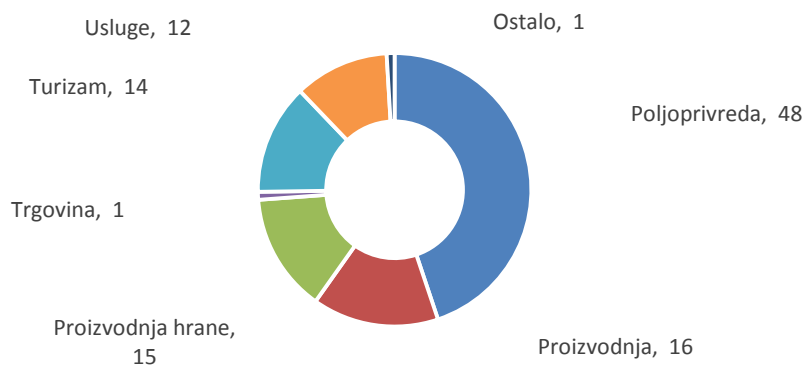
Klasifikacione grupe	Broj kredita	% u ukupnom portfoliju	Saldo kredita	% u ukupnom portfoliju
A	589	46,27%	109.934.709,99	65,87%
B1	213	16,73%	22.615.471,62	13,55%

B2	322	25,29%	24.087.668,27	14,43%
C1	55	4,32%	3.686.789,89	2,21%
C2	24	1,89%	2.364.014,98	1,42%
D	17	1,34%	605.640,74	0,36%
E	53	4,16%	3.597.535,56	2,16%
UKUPNO	1.273	100,00%	166.891.831,05	100,00%

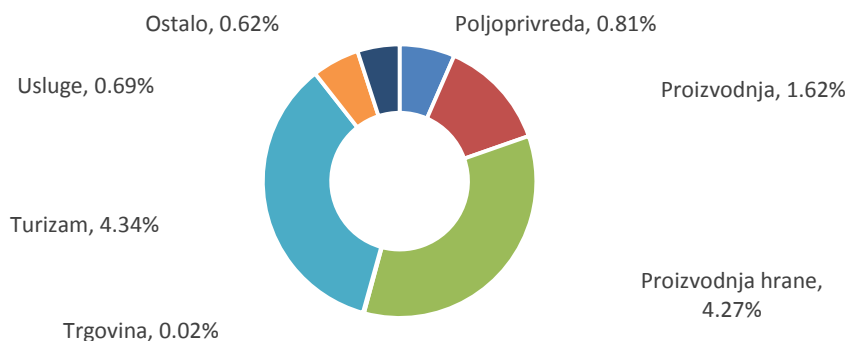
Kredit i garancije koji čine nekvalitetnu aktivu (kredit klasifikovani u C1, C2, D i E) čine zbirno 6,14% ukupnog salda kredita i garancija na dan 31.12.2016. godine.

Direktni kreditni plasmani IRF-a klasifikovani u kategorijama C1, C2, D i E, posmatrani u odnosu na ukupan broj i saldo direktnih aktivnih kredita prikazani su na grafiku broj 1 i 2:

Grafik 1: Aktivni direktni krediti koji su klasifikovani u C1, C2, D i E klasifikaciju po broju i po djelatnostima

Grafik 2: Aktivni direktni krediti koji su klasifikovani u C1, C2, D i E klasifikaciju po saldu i po djelatnostima

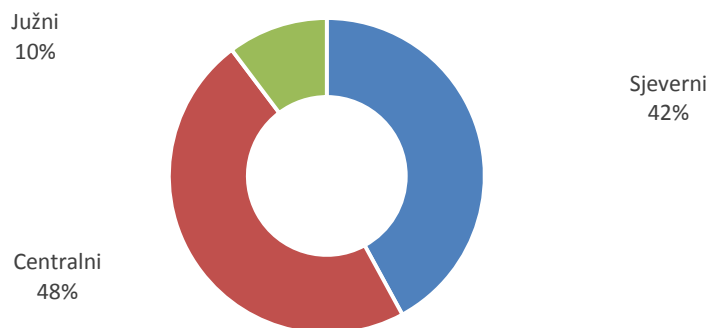

Dakle, posmatrajući nekvalitetnu aktivu IRF-a u kategorijama C1, C2, D i E po broju odobrenih kredita, najviše je bilo onih kredita koji su odobreni i realizovani u poljoprivrednoj djelatnosti (48 plasmana odnosno oko 45%).

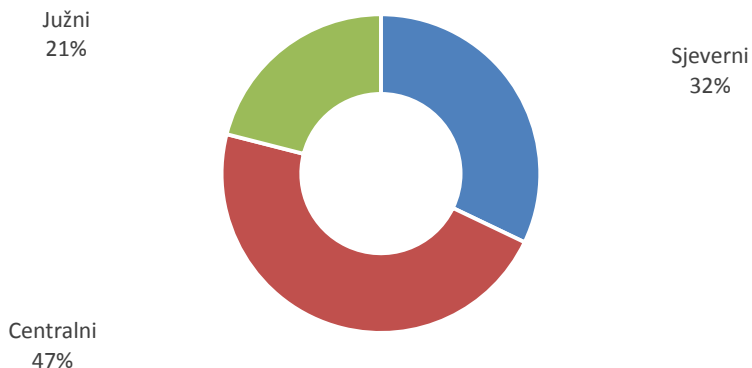
Međutim, ukoliko se posmatra trenutno stanje tj saldo problematičnih plasmana u odnosu na ukupan saldo direktnih aktivnih kredita, u tom slučaju najveće stanje ovakvih kredita je u oblasti Turizma (4,34%).

Posmatrano po mjestu realizacije investicije odnosno po regionu u kom su se realizovala sredstva, struktura po broju i saldu je sledeća:

Grafik 3: Struktura po broju kredita

Grafik 4: Struktura po saldu

11. Upravljanje rizikom i finansijskim plasmanom

Investiciono-razvojni fond A.D. je dužan rizike u poslovanju svoditi na najmanju mjeru rukovodeći se načelima bankarskog poslovanja, što ima za cilj stvaranje vrijednosti proizvoda Fonda. Efikasan i fleksibilan sistem upravljanja rizicima predstavlja ključ dugoročnog uspjeha i razvoja.

Pri upravljanju kreditnim rizikom IRF se vodi propisima Centralne Banke Crne Gore, kao i principima dobrog bankarskog poslovanja i pozitivne bankarske prakse.

U 2016 godine nastavljene su aktivnosti na boljoj identifikaciji, mjerenju i praćenju kreditnog rizika kako na pojedinačnoj osnovi tako i na nivou portfolija. U 2016. godini su započete aktivnosti na uvođenju sistema internog kreditnog rejtinga klijenta čija se implementacija očekuje u 2017. godini što će biti od velikog značaja za bolju procjenu i monitoring kreditnog rizika klijenata.

Sa aspekta analize i praćenje kreditnog rizika na pojedinačnoj osnovi i dalje se značajna pažnja posvetila praćenju koncentracije rizika po korisnicima i limitiranje rasta kreditnog rizika po tim korisnicima. Ovdje se prevashodno misli na dio portfolija IRF-a koji se odnosi na kredite relizovane posredstvom poslovnih banaka gdje je koncentracija rizika posebno izražena kod pojedinih poslovnih banaka u Crnoj Gori.

S obzirom na nastavak intezivne kreditne aktivnosti u 2016. godini akcenat je takođe bio na što kvalitetnijoj identifikaciji kreditnog rizika prilikom odobravanja plasmana, kroz sveobuhvatniju prezentaciju relevantnih informacija za ocjenu kreditnog rizika po pojedinačnim plasmanima i korisnicima kao i analizu svih aspekata rizika plasmana.

Sa aspekta analize i praćenje kreditnog rizika na nivou portfolija takođe se posebna pažnja posvetila analizi portfolija po različitim segmentima, uz kvalitetnije izvještavanje o istima. Takodje sistemom „ranih znaka upozorenja“ nastoji se pratiti i preventivno djelovati na potencijalni rast kreditnog rizika po pojedinačnim plasmanima.

12. Unutrašnja kontrola

Sistem unutrašnje kontrole IRF-a je proces, uspostavljen od strane Menadžmenta namijenjen za postizanje strateških i poslovnih ciljeva, ciljeva izvještavanja i ciljeva usklađenosti sa zakonima, pravilnicima, procedurama i ostalim internim aktima Fonda.

Cilj unutrašnje kontrole je da kroz permanentni nadzor rada organizacionih jedinica Fonda, kontroliše usklađenost poslovanja Fonda sa pravilnicima, procedurama i ostalim internim aktima te da unaprijedi poslovanje Fonda, kako bi se operativno-proceduralni rizik sveo na najmanju moguću mjeru.

Ukupan broj kontrolisanih predmeta Sektora za finansijske plasmane u 2016 godini je 478 za koje je odrađeno 1.737 kontrola.

Pored kontrole usklađenosti poslovnih procesa sa pravilnicima i politikama Fonda, aktivnosti unutrašnje kontrole odvijale su se u pravcu pružanja savjetodavnih usluga referentima i davanja sugestija kako bi se broj grešaka sveo na najmanju moguću mjeru.

13. Privatizacija

Investiciono-razvojni fond Crne Gore A.D. se kao finansijska institucija, pored intenzivnih aktivnosti koje za cilj imaju podsticaj i ubrzanje privrednog razvoja Crne Gore, kroz mehanizam kreditne podrške pod povoljnijim uslovima, bavi i pitanjima vezanim za okončanje procesa privatizacije, tj. prodaje kapitala stečenog u procesu svojinske i upravljačke transformacije.

Trend smanjenog interesovanja investitora u dijelu procesa privatizacije preostalih društava iz portfelja IRF CG AD bio je prisutan i u 2016. godini. Posebno je to izraženo kod društava čije su akcije predviđene za prodaju putem berze. Fond je i u 2016. godini nastavio sa aktivnostima na

privatizaciji društava iz svog portfelja, u skladu sa ciljevima i smjernicama definisanih Planom privatizacije za 2016. godinu. Planom privatizacije utvrđeni su osnovni ciljevi privatizacije i drugi aspekti ovog procesa, metodi i načini privatizacije, sa utvrđenim spiskovima društava i procentom akcijskog kapitala za privatizaciju.

Modeli privatizacije definisani Planom privatizacije za 2016.godinu su bili:

- ❖ javni tender
- ❖ berzanska prodaja
- ❖ valorizacija lokaliteta ili društava kroz javno-privatno partnerstvo.

Planom privatizacije za 2016. godinu obuhvaćena su sljedeća društva iz portfelja IRF-a i to:

13.1 Prodaja akcija i imovine putem javnog tendera

U 2016. godini raspisani su javni tenderi za privatizaciju sljedećih društava u kojima Fond ima vlasnički udio:

- ❖ Institut "Dr Simo Milošević" AD Igalo,
- ❖ "Montecargo" AD Podgorica,
- ❖ HTP "Ulcinjaska rivijera" AD Ulcinj i
- ❖ "Marina" AD Bar.

Provođenje kompletnog postupka prodaje akcija putem javnog tendera u nadležnosti je tenderskih komisija koje formira Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte, a shodno Planu privatizacije za 2016. godinu, za navedena društva za koje je predviđena prodaja akcija putem javnog tendera.

Najznačajnija aktivnost po ovom pitanju odnosila se na održanje Ugovora o prodaji 56,4806% akcijskog kapitala Instituta "Dr Simo Milošević" AD Igalo koji je nakon provedenog javnog tendera potpisan dana 19.11.2015. godine, sa kupcem akcija kompanijom International Wellnes Group Limited iz Londona. Investiciono-razvojnog fondu Crne Gore A.D. je u skladu sa ovim ugovorom trebao da bude isplaćen pripadajući dio kupoprodajne cijene za 23,6461% akcija koje su u vlasništvu IRF CG A.D. Međutim, zbog neispunjenja svih definisanih uslova i radnji iz kupoprodajnog ugovora, dana 18.05.2016. godine ugovor je raskinut i Tender za privatizaciju proglašen je neuspjelim.

Tokom 2016. godine značajna aktivnost provedena je i na privatizaciji društva "Montecargo" ad Podgorica.

13.2 Valorizacija turističkih lokaliteta ili privrednih društava kroz javno privatno partnerstvo

Skijalište "Savin Kuk" na Žabljaku.

Shodno Odluci o Planu privatizacije za 2016. godinu, Tenderska komisija za valorizaciju turističkih lokaliteta pri Savjetu za privatizaciju i kapitalne projekte, nadležna je za valorizaciju turističkih lokaliteta ili privrednih društava kroz javno privatno partnerstvo. U sklopu nadležnosti navedene Tenderske komisije je i objavljivanje javnog tendera za davanje u dugoročni zakup Skijališta "Savin Kuk" na Žabljaku, kojim upravlja društvo "Turistički centar Durmitor" doo Žabljak čiji je osnivač IRF CG A.D. sa 100% kapitala. Navedena objava javnog tendera zavisi od dinamike pripreme tenderske dokumentacije za nalaženje investitora, rješavanja otvorenih pitanja na lokalitetu (prevashodno pitanja imovinsko-pravnih odnosa), prioriteta koje će definisati Savjet, iskazanim interesovanjima potencijalnih investitora i dr. IRF CG AD je tokom 2016. godine, samostalno i u saradnji sa Vladom Crne Gore, uložio značajna sredstva u rekonstrukciju i modernizaciju, a sve u cilju podizanja kvaliteta usluga i bezbjednosti ovog skijališta.

U vlasništvu "Turističkog centra Durmitor" DOO Žabljak nalaze se nepokretnosti u kompleksu skijališta evidentirane kao zemljište koje čine katastarske parcele broj: 1058, 2340/2, 2341, 2342, 2343, 2344/2, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2353/2 KO Motički Gaj I, opština Žabljak. Na katastarskim parcelama privrednog društva DOO Turistički centar "Durmitor" instalirane su početne stanice žičara i ski liftova koje vode ka vrhu planinskog vrha "Savin Kuk". Ukupna površina zemljišta iznosi 21.254 m².

Takođe, IRF CG AD je pred Upravom za nekretnine PJ Žabljak, a shodno Zakonu o eksproprijaciji započeo postupak eksproprijacije pet katastarskih parcela na lokalitetu Savin kuk, Žabljak, ukupne površine 7.144m². Postupku eksproprijacije je prethodila Odluka Vlade CG broj 08/2289/4 od 02.10.2014.godine o utvrđivanju javnog interesa za eksproprijaciju nepokretnosti na području Opštine Žabljak, a odnose se na katastarske parcele na pomenutom lokalitetu. U 2016. godini je završen postupak eksproprijacije za četiri katastarske parcele 2340/1, 2354, 2355, 2356 KO Motički Gaj I, opština Žabljak, ukupne površine 4.530 m², dok je preostalo da se izvrši eksproprijacija katastarske parcele broj 2344/1, površine 2.614m², tako da će, po okončanju postupaka eksproprijacije (u slučaju otklanjanja objektivnih prepreka u tom postupku), i prenosom zemljišta sa IRF CG AD na TC "Durmitor", ukupna površina zemljišta u vlasništvu TC "Durmitor" iznositi 28.398 m².

13.3 Prodaja akcija na berzi:

U 2016. nuđene su akcije sljedećih društava na berzi:

- ❖ HTP "Berane" AD Berane;
- ❖ HTP "Velika Plaža" AD Ulcinj;
- ❖ Agrotransport" AD Podgorica;
- ❖ "Crnagoracoop" AD Podgorica;
- ❖ "Izgradnja" AD Kotor.

Većina ovih društava ima značajne finansijske, organizacione i imovinske probleme, zbog čega ista nijesu atraktivna za investitore. I pored toga što su akcije određenog broja društava ponuđene na prodaju putem berze po cijeni koja je umanjena za 95% u odnosu na nominalnu vrijednost, tokom 2016. godine nije bilo zainteresovanih kupaca.

Akcije HTP “ Velika plaža ” ad Ulcinj prodate su, dana 05.05.2016.godine, preko ovlašćenog brokera “ VIP BROKER DILER ” ad Podgorica.

Investiciono – razvojni fond Crne Gore AD je, shodno Zakonu o povraćaju imovinskih prava i obeštećenja, na ime prihoda od prodaje akcija Društva HTP “Velika plaža” ad Ulcinj, uplatio pripadajući dio sredstava Fondu za obeštećenje.

13.4 Monitoring realizacije privatizacionih ugovora

Tokom 2016. godine IRF CG AD je u saradnji sa ostalim prodavcima državnog kapitala, resornim ministarstvima i Savjetom za privatizaciju i kapitalne projekte, vršio praćenje realizacije ugovora o kupoprodaji akcija (davanje mišljenja na revizorske izvještaje, praćenje stepena ispunjenja obaveza iz ugovora o privatizaciji, traženje dopune i pojašnjenja informacija o statusu nekretnina, troškova, uplate poreza i doprinosa i svih ostalih pitanja vezanih za funkcionisanje društava, kao i aktivnosti na izradi Aneksa II Ugovora za prodaju 74,9749% akcijskog kapitala društva „Jadran“ AD Perast i Ugovora o hipoteci.

Takođe, kao nastavak aktivnosti iz ranijeg perioda, u 2016. godini su permanentno razmatrana pitanja iz oblasti privatizacije, sa posebnim akcentom na: analizi izvještaja angažovanih revizora u vezi realizacije ugovora o kupoprodaji akcija, davanje mišljenja na iste u saradnji sa ostalim prodavcima akcija iz ugovora, praćenju ispunjenja obaveza kupca iz privatizacionih ugovora, statusu raspisanih tendera za društva u kojima participiraju vlasnici državnog kapitala, i dr.

14. Akcije / Udjeli

14.1 Društva iz portfelja IRF-a registrovana kod CDA

Portfelj IRF-a na dan 31.12.2016. godine

Akcije, kao vlasničke hartije od vrijednosti koje glase na dio kapitala akcionarskog društva, čine najznačajniji dio portfelja IRF CG AD. U svom portfelju Fond posjeduje akcije 15 društava koja su registrovana kod Centralne depozitarne agencije AD Podgorica. Prema visini učešća u kapitalu ovih društava, Fond posjeduje do 10% kapitala u 3 društva, od 10% do 30% kapitala u 8 društava i preko 30% kapitala u 4 društva.

Tabela broj 15: Društva u kojima IRF ima udjela

R.B.	Naziv društva	Broj akcija IRF-a	Nominalna vrijednost akcije	% IRF
1	"Barska plovidba" AD Bar	371,465	4.2806	16.1562
2	"Institut Simo Milosevic" AD Igalo	90,411	154.9369	23.6461
3	"Montepranzo Bokaproduct" AD Tivat	57,710	22.4457	51.4010
4	HTP "Ulcinjaska rivijera" AD Ulcinj	116,567	39.5005	7.6468
5	"13. jul-Plantaže" AD Podgorica	39,844,589	0.5113	22.2278
6	"Marina" ad Bar	258,283	5.7926	16.9992
7	"Agrotransport" AD Podgorica	16,406	51.1300	44.9246
8	HTP "Berane" AD Berane	41,119	19.3309	15.3544
9	"Ibarmond" AD Rožaje	8,255	5.1129	5.0664
10	"Jugooceanija" AD Kotor	326,048	22.4287	14.3172
11	"Market" AD Podgorica	7,113	7.8400	40.0755
12	"Montecargo" AD Podgorica	1,236	5.2285	0.0370
13	"Crnogoracoop" AD Danilovgrad	54,651	6.6341	10.6294
14	"Mašinopromet rezervni djelovi" AD Podgorica	1,095	255.65	36.0078
15	"Izgradnja" AD Kotor	1,227	31.9051	14,4676

Tokom 2016. godine Skupština akcionara Društva "Izgradnja" AD Kotor je u skladu sa članom 8 Zakona o privatizaciji privrede donijela Odluku o konverziji neotplaćenih akcija, pa je udio Fonda u ovom društvu porastao sa 9,7158% na 14,4676%.

Pravilnikom o korporativnom upravljanju privrednim društvima u vlasništvu IRF CG AD, uređena su pitanja korporativnog upravljanja na način da se zaštite prava Fonda u društvima u kojima posjeduje kapital i participira u vlasničkoj strukturi, kao i da se menadžmenti istih obavežu da rade i odlučuju u najboljem interesu ovih društava. Pravilnikom se regulišu pitanja predstavljanja i zastupanja kapitala, zaštite interesa Fonda, uslova, načina predlaganja i izbora predstavnika IRFCG AD u odborima direktora društava u kojima posjeduje kapital, prava, obaveze i odgovornosti predstavnika Fonda, kao i druga pitanja od značaja iz ove oblasti. Na osnovu navedenog Pravilnika, između Fonda i predstavnika IRF CG AD u odborima direktora zaključeni su odgovarajući ugovori kojima su definisana međusobna prava i obaveze, a u vezi sa zastupanjem prava i interesa Fonda u društvima u kojima posjeduje kapital. S tim u vezi, IRF CG AD je u komunikaciji sa predstavnicima Fonda u organima upravljanja društava u kojima

posjeduje kapital. Izvještavanje predstavnika IRF CG AD predstavlja vid kontrole i informisanja o stanju i aktivnostima u društvima u kojima posjeduje kapital i participira u vlasničkoj strukturi.

IRF CG AD je tokom 2016. godine, putem punomoćnika, aktivno učestvovao na skupštinama akcionara društava iz portfelja IRF-a.

14.2 Društva iz portfelja IRF-a registrovana kod CDA koja su u postupku stečaja ili likvidacije

IRF posjeduje i akcije 14 društava registrovanih kod CDA nad kojima je otvoren stečajni postupak ili likvidacija. Otvaranjem postupka stečaja upravljanje nad ovim društvima prelazi u nadležnost Privrednog suda Crne Gore, odnosno organa koji isti imenuje. Po pitanju statusa ovih društava i provođenja postupka stečaja, Fond ima komunikaciju sa stečajnim organima imenovanim nad ovim društvima.

Tabela broj 16: Društva u kojima IRF ima udjela a koja su u postupku stečaja ili likvidacije

R.B.	Naziv društva	Broj akcija IRF-a	Nominalna vrijednost akcije	% IRF
1	"Duvanski kombinat" AD Podgorica	4,239,878	1.3225	28.3458
2	"Opštegrađevinsko Gorica" AD Podgorica	43,106	0.3319	0.1406
3	"El Obod" AD Cetinje	2,810,168	0.5113	8.8583
4	"Maksim" AD Murino	9,675	25.5646	7.3816
5	"Građevinar" AD Pljevlja	90,283	8.2100	39.4297
6	"Preduzeće za izgradnju Podgorice" AD Podgorica	5,693	16.1057	28.7903
7	"Gornji Ibar" AD Rožaje	578,487	19.9404	41.0150
8	Fabrika elektroda "Piva" AD Plužine	147,093	25.5646	42,1864
9	AD "Šavnik" Šavnik	2,697	31.1888	17.1587
10	ŠP "Pljevlja" AD Pljevlja	2,086,530	0.5100	49.0920
11	"Vunko" AD Bijelo Polje	190,641	25.5646	14.2985
12	"Lovćen" AD Podgorica	21,280	40.9000	52.4513
13	"Rudnici boksita" AD Nikšić	524	6.3074	0.0163
14	"Trgokoop " DD Podgorica	3,978	10.6519	18,9645

Društva "Lovćen" AD Podgorica i "Trgokoop " DD Podgorica su u postupku likvidacije.

Tokom 2016. godine zaključen je stečajni postupak nad Društvom GP "Građevinar" ad Pljevlja.

14.3 Društva u kojima IRF ima udio

IRF CG AD je osnivač društva sa ograničenom odgovornošću Turistički centar "Durmitor" doo Žabljak (100% vlasničkog udjela). Udio Fonda u ovom društvu čine novčani i nenovčani ulog, u ukupnom iznosu od 2.965.015,50 eura, od čega nenovčani kapital čini 1.823.867,00 eura, dok novčani kapital čini 1.141.148,50 eura (05.08.2016.godine izvršena je dokapitalizacija u iznosu od 298.000,00 eura). Takođe, IRF CG AD posjeduje udio u kapitalu Javnog preduzeća "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" Budva, nominalne vrijednosti 7,9 miliona eura (12,10%), nad kojim se shodno zakonskim propisima i zaključcima Vlade Crne Gore provodi postupak transformacije i reorganizacije u skladu sa Zakonom o privrednim društvima.

Tabela broj 17: Društva u kojima IRF ima udjela

Udjeli u društvima registrovanim u CRPS		
R.B.	Naziv društva	% IRF
1	"Turistički centar Durmitor" doo Žabljak	100,00
2	JP "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" Budva	12,10

15. Obveznice

Investiciono-razvojni fond Crne Gore A.D. u portfelju za 2016.godinu posjeduje sljedeće obveznice:

- ❖ Obveznice lokalnih uprava;
- ❖ Obveznice stare devizne štednje (OB);
- ❖ Obveznice Fonda rada (OBFR).

15.1 Obveznice lokalnih uprava

IRF CG AD je u periodu od 2006 - 2010.godine kupovao obveznice lokalnih uprava, po sistemu diskonta u odnosu na nominalnu vrijednost. Predmetne obveznice dospijevaju na naplatu u periodu od 7 (sedam) godina u jednakim godišnjim tranšama prema definisanim iznosima, a posljednje serije ovih obveznica dospijevaju na naplatu 2018.godine.

Tokom 2016. godine, IRF je svoje aktivnosti bazirao na praćenju dospelosti predmetnih obveznica, te rješavanju pitanja naplate dospjelih potraživanja. Zbog nepovoljnog finansijskog položaja u kojem su se našle opštine Berane i Žabljak, Fond je sa istim zaključio sporazume o reprogramu dospjelog duga. Na osnovu zaključenih sporazuma ovim opštinama je omogućeno da dospjeli dug izmire u ratama uz odgovarajuće instrumente obezbjeđenja.

IRF je tokom 2016.godine po osnovu dospjelih obveznica lokalnih uprava naplatio sredstva u ukupnom iznosu od 750.170,32 eura.

Na dan 31.12.2016.godine otplaćene su sve obaveze po osnovu dospjelih obveznica, a nedospjele su samo obveznice emitovane od strane Glavnog grada Podgorice (oznake PG17 i PG18).

Takođe, Stručna služba IRF-a je u vezi naplaćenih potraživanja po ovom osnovu, preduzela i odgovarajuće aktivnosti radi brisanja istih iz registra CDA.

15.2 Obveznice po osnovu ino duga i stare devizne štednje (OB)

Predmetne obveznice dospijevaju godišnje, počev od 1. jula 2010. do 1. jula 2017.godine. Nominalna vrijednost jedne obveznice je 1 EUR.

Ministarstvo finansija je do sada uplatilo Fondu ukupna dospjela sredstva zaključno sa 2016. godinom u ukupnom iznosu od 325.008,00 eura. Dospjele naplaćene obveznice brisane su iz registra CDA. Ministarstva finansija je u 2017.godine dužno da isplati obveznice oznaka OB17 - obveznice javnog duga – devizna štednja.

15.3 Obveznice Fonda rada (OBFR)

U portfelju Fonda se nalazi 71 obveznica Fonda rada (OBFR) koje je emitovala Vlada Crne Gore. Predmetne obveznice kupljene su po nominalnoj vrijednosti od 1.926,00 eura, za ukupnu cijenu od 136.746,00 eura. Obveznice imaju prinos po fiksnoj kamatnoj stopi od 7% godišnje. Godišnja isplata sa uračunatim prinosom vrši se po dospelosti prema utvrđenom amortizacionom planu u jednakim godišnjim anuitetima u iznosima od po 33.350,83 eura, počev od 27. jula 2013. do 27.jula 2017. godine.

Ministarstvo finansija je zaključno sa 27.07.2016. godine uplatilo dospjela sredstva u ukupnom iznosu od 133.403,32 eura. Dospjele naplaćene obveznice brisane su iz registra CDA.

16. Investicione nekretnine

U vlasništvu IRF-a nalazi se značajan broj investicionih nekretnina u Podgorici, Herceg Novom, Nikšiću, Bijelom Polju, Budvi, Ulcinju, Beranama, Mojkovcu i Cetinju koje je Fond u prethodnom periodu kupovao i sticao na osnovu zaključaka i preporuka Vlade Crne Gore u cilju njihove dalje valorizacije ili stekao na drugi zakonit način.

Takođe, u vlasništvu IRF-a se nalaze i nekretnine stečene po osnovu naplate problematičnih plasmana iz založenih kolaterala po osnovu odobrenih kredita i to u Nikšiću i Žabljaku.

Fond je u vezi sa navedenim nepokretnostima tokom 2016.godine, razmatrao mogućnosti valorizacije po principu individualnog pristupa svakoj nekretnini pojedinačno.

Uvažavajući ranije zaključke Vlade Crne Gore u vezi rješavanja statusa bivše imovine Rudnika Brskovo Mojkovac, Investiciono razvojni fond Crne Gore AD je 2016. godine ustupio sve nepokretnosti Opštini Mojkovac, katastarske parcele evidentirane u LN 424 KO Mojkovac, osim jedne za koju se vodi proces restitucije.

U toku 2016.godine, shodno Odlukama organa IRF CG A.D. i objavljenom Javnom pozivu za prodaju nepokretnosti u vlasništvu IRF CG A.D., prodane su nepokretnosti upisane u LN 188 KO Podi-Herceg Novi i LN 1070 KO Ulcinj, u ukupnom iznosu od 194.499,00 eura.

Posebnu pažnju Fond je posvetio valorizaciji nepokretnosti upisane u u LN 5100 KO Podgorica II, koju čine poslovne zgrade u privredi površine 748m² i zemljište uz privrednu zgradu površine 112 m², i LN 4081 KO Podgorica II koju čini poslovni prostor, površine 170m², a koje predstavljaju jednu fizičku cjelinu, odnosno urbanističku parcelu br. 21, na adresi ugao ulice Omladinskih brigada i ulice Novaka Miloševa u Podgorici.

U vezi sa ovom nepokretnošću Fond je kod Sekretarijata za planiranje i uređenje prostora i zaštitu životne sredine Glavnog grada Podgorice pokrenuo inicijativu za izmjenu i dopunu postojećeg lokalnog planskog dokumenta (DUP-a), radi izgradnje poslovno stambenog objekta za potrebe IRF-a, gdje je od strane nadležnih opštinskih organa prihvaćena inicijativa IRF CG AD u vezi izmjene DUP-a. S tim u vezi, preduzete su aktivnosti u vezi odabira obrađivača DUP-a koji trenutno sprovodi aktivnosti na predloženim izmjenama.

Nacrtom plana predviđena je i ucrtana spratnost 2Po+P+4 (umjesto postojeće Po+Pr+2+Pk), kao i mješovita namjena objekta u poslovno stambeni, čime je prema obrađivaču plana, Winsofta-a doo Podgorica, maksimalno iskorišćen indeks izgrađenosti i indeks zauzetosti na ovoj urbanističkoj parceli (UP 21). Ukupna planirana BRGP površina objekta iznosila bi 4950m², od čega se na stambeni prostor odnosi 2970m², dok bi poslovni obuhvatao 1980m².

17. Aktivnosti iz domena opštih i pravnih poslova, kao i prinudne naplate spornih potraživanja

Pravna služba Fonda je u toku poslovne 2016.godine preduzimala brojne aktivnosti iz svoje nadležnosti u skladu sa opštim aktima.

Služba za upravljanje imovinom i portfeljom HOV je, sredinom 2015 godine, u skladu sa sistematizacijom preuzela i poslove prinudne naplate potraživanja.

U svim navedenim pravnim postupanjima Pravna služba Fonda i Služba za upravljanje imovinom portfeljom HOV i prinudnom naplatom, samostalno nastupaju ne angažujući pravne kancelarije niti savjetnike za rješavanje spornih pravnih situacija. Broj sporova u kojima se IRF CG AD nalazi u poziciji tužioca – izvršnog povjerioca je i u 2016.godini je nastavio tendenciju rasta kao i u 2014. i 2015.godini. Ovo iz razloga aktiviranja svih sredstava obezbjeđenja po spornim potraživanjima i preduzimanja svih zakonom dozvoljenih postupaka. Ovdje se prvenstveno misli na prinudnu naplatu potraživanja po osnovu kreditnih aranžmana i odobrenih garancija. Postupak prinudne naplate dospjelih potraživanja IRF CG AD od korisnika finansijskih instrumenata Fonda, koji su kasnili sa otplatom svojih obaveza prema Fondu ili iste nijesu opšte plaćali provodio se prvashodno blokadom računa dužnika putem aktivacije mjenica dostavljenih

od strane dužnika, te njihovim dostavljanjem CBCG ili javnim izvršiteljima na izvršenja, kao i putem prodaje hipotekovanih nepokretnosti u skladu sa zakonskim propisima.

Pravna služba i Služba za upravljanje imovinom portfeljom HOV i prinudnom naplatom vodile su aktivnosti iz domena redovnog poslovanja Fonda: sačinjavanje svih vrsta ugovora u vezi sa finansijskim proizvodima, vođenje postupaka provjere i upisa založnih prava na nepokretnostima korisnika kredita kao sredstva obezbjeđenja urednog povraćaja kredita i ostalih vrsta obezbjeđenja, postupci po zahtjevima za slobodan pristup informacijama, realizacija plana javnih nabavki, radnih odnosa, kontrola ugovora za prodaju i ustupanje nepokretnosti, sačinjavanje ugovora o zakupu nepokretnosti, kontrola ugovora u vezi zastupanja na berzi, u vezi prodaje HOV, sačinjavanje ugovora o zastupanju Fonda u društvima u kojima posjedujemo kapital i dr.

17.1 Slobodan pristup informacijama

Tokom 2016.godine, zaključno sa 31.12.2016.godine, IRF CG AD su ukupno podnijeta 44 zahtjeva za slobodan pristup informacijama, u vezi kojih je Fond donio odgovarajuće odluke u skladu sa zakonom (rješenja o dozvoljavanju ili odbijanju zahtjeva za slobodan pristup informacijama, odnosno odgovarajuća obavještenja).

Na donešene odluke Fonda, drugostepenom organu - Agenciji za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama od strane podnosilaca zahtjeva izjavljeno je ukupno 40 žalbi. Fond je, po podnesenim žalbama, Agenciji u zakonskom roku dostavio odgovore na svih 40 žalbi, kao i druge podneske koji se tiču odlučivanja po žalbama. Od navedenih žalbi Agencija je do 31.12.2016. godine odlučila u vezi 8 žalbi, i donijela odbijajuća rješenja koja su sva u korist Fonda.

Iz prethodnog perioda aktivno je 13 žalbi izjavljenih tokom 2015.godine, koji su postupci u toku pred Agencijom za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama.

Takođe, po osnovu žalbi na 3 (tri) odbijajuća rješenja Fonda iz 2014.godine, Agencija je krajem 2016.godine donijela drugostepena rješenja u korist podnosilaca žalbi protiv kojih je Fond tužbom pokrenuo upravne sporove koji se vode kod Upravnog suda Crne Gore.

17.2 Javne nabavke

U skladu sa odredbama Zakona o javnim nabavkama ("Sl. list CG" br.42/11, 57/14 I 28/15) i Planom javnih nabavki IRF CG AD za 2016.godinu, tokom poslovne 2016.godine, pokrenuto i provedeno ukupno 16 (šesnaest) postupaka javnih nabavki. Od navedenog broja javnih nabavki okončano je, odnosno sa izabranim ponuđačima zaključeno je 16 ugovora o javnim nabavkama.

Od ukupno 16 realizovanih postupaka javne nabavke provedeno je: 2 (dva) otvorena postupka javnih nabavki, 13 (trinaest) postupaka realizovanih šoping metodom i 1 (jedan) pregovarački postupak bez prethodnog objavljivanja poziva za javno nadmetanje.

18. Informacione tehnologije - podrška poslovnim procesima

Služba za informacione tehnologije je u 2016. godini nastavila započete aktivnosti vezane za implementaciju Politike sigurnosti informacionog sistema IRF CG kao osnova uvođenja sistema upravljanja sigurnosti informacija i obezbjeđenje kvalitetne IT podrške poslovnim procesima.

U toku 2016. godine poseban segment svog djelovanja SIT je posvetila virtualizaciji postojećih i novonabavljenih servera u cilju postizanja što veće iskorištenosti fizičkih resursa kako bi se smanjili troškovi vezani za nabavku i održavanje opreme, troškovi potrošnje el.energije i povećala iskorištenost postojećih IT resursa (stvaranje novih produkcionih i testnih okruženja). Osim toga, virtualizacija postojećih servera predstavlja prvu fazu planiranja incidentnih situacija (havarija i sl.) budući da se virtualni serveri mogu bekapirati na zasebnim bekap uređajima (storage). U slučajevima otkazivanja rada pojedinih servera, njihovu ulogu odmah preuzimaju rezervni serveri. Krajem 2016. godine raspisan je otvoreni postupak javne nabavke servera, storage- a i softvera za virtualizaciju - platforma za serversku virtualizaciju – VMware vSphere, a implementacija Projekta virtualizacije biće obavljena početkom 2017.g.

U januaru 2016.g. instalirana je nova aplikacija za obračun zarada i kadrovske evidencije, koja sadrži naprednije alate za analizu obračuna zarada, poreza i doprinosa i omogućava da se podaci o zaposlenju (kadrovska evidencija) drže na jednom mjestu u elektronskom formatu. Takođe, aplikacija sadrži modul za e-mail slanje obračunskih lista zaposlenim kao i stvaranje XML izvještaja za izvještavanje Poreske uprave.

U drugoj polovini 2016.g. implementirana je nova funkcionalnost u bankarskoj aplikaciji ASEBA PUB 2000 vezana za praćenje primljenih kredita (unos amortizacionih planova za kreditore EIB,...), obračun dospijeca i kamata kao i automatizacija procesa knjiženja rezervacija u Glavnoj knjizi.

Jedan od važnijih IT softverskih projekata u 2016.g. jeste Projekat izrade aplikacije za praćenje naplate i monitoringa raskinutih ugovora kao i monitoringa kreditnog portfolio-a u dijelu namjenske i periodične kontrole u saradnji sa Službom za upravljanje imovinom, portfeljom HOV i prinudnom naplatom i Službom za monitoring i kontrolu finansijskih plasmana .

Implementirana je nova aplikacija FAMP (Finansijska analiza i monitoring portfolio-a) koja omogućava korisnicima da prate naplate potraživanja i monitoring poslovnih procesa. U istoj aplikaciji napravljen je i modul za evidentiranje zaloga za Službu za opšte i pravne poslove u kojoj se evidentiraju zaloge potraživanja.

Početkom oktobra 2016.g. uveden je sistem evidencije radnog vremena u odjeljenju Bijelo Polje i isti uvezan na Centralni sistem evidencije na centralnoj lokaciji u Podgorici. Istovremeno je puštena u rad mala telefonska centrala na istoj lokaciji.

19. Finansijski pokazatelji

Investiciono-razvojni fond je u 2016. godini ostvario pozitivan poslovni rezultat (dobit) u iznosu 409.421 EUR (u 2015. godini 814.796 EUR).

Ukupni prihodi su iznosili 6.351.736 EUR (u 2015. godini 5.420.661 EUR), a ukupni rashodi 5.942.315 EUR (u 2015. godini 4,605,865 EUR).

Operativni prihodi iz poslovanja su iznosili 5.843.571 EUR i čine ih prihodi od kamata i naknada po kreditima i faktoringu, u iznosu 5.219.400 EUR (u 2015. godini 4,750,842 EUR), zatim prihodi od kamata na oročene depozite u iznosu 188.069 EUR, prihodi od kamata na obveznice u portfoliju, u iznosu 30.194 EUR, kao i ostali prihodi od kamata (kamata po viđenju, kamata na stambene kredite i sl.) i prihodi od zateznih kamata po kreditima, faktoringu i palim garancijama, u iznosu 405.909 EUR.

Operativni rashodi su iznosili kao što je već navedeno 5.942.315 EUR. Od toga se na troškove rezervacija po direktno odobrenim kreditima i garancijama, u skladu sa odlukom Centralne banke Crne Gore A.D., odnosilo 1.618.092 EUR (trošak ovih rezervacija u 2015. godini je iznosio 1,153,905 EUR).

Finansijski rashodi, po osnovu kamate i naknade po kreditu Evropske investicione banke su u 2016. godini iznosili 1.083.324 EUR (u 2015. godini ovi troškovi su iznosili 825,356 EUR).

Kreditni portfolijo na 31.12.2016. godine je iznosio 147.460.698 EUR (u 2015. godini 122,681,197 EUR), što znači 75% ukupne aktive IRF-a. Ostale značajne pozicije imovine IRF-a su učešća u kapitalu drugih preduzeća (akcije i udjeli naslijeđeni od Fonda za razvoj Crne Gore, kao i učešće u kapitalu TC Durmitor), portfolijo državnih obveznica, potraživanja po faktoring aranžmanima, kratkoročni depoziti oročeni kod poslovnih banaka i novac na poslovnim računima.

Vrijednost aktive (imovine) IRF-a, na 31.12.2016. godine, iznosi 197.330.125 EUR (u 2015. god. 168,533,542 eur).

Tabela broj 18: Upporedni finansijski podaci ostvarenu u 2016. i 2015. godini

	2016	2015
Ukupna aktiva	197.330.125	168.533.542
Kreditni portfolijo	147.460.698	122.681.197
Učešće portfolija kredita u ukupnoj aktivni	74,73%	72,79%
Učešća u kapitalu drugih preduzeća	19.050.742	19.494.099
Investicione nekretnine	3.028.900	3.136.375
Državne obveznice	366.524	1.130.459
Osnovna sredstva i građevinski objekti	1.161.915	1.181.225

Potraživanje po faktoring armažmanima	18.832.204	16.800.667
Kratkoročno oročeni depoziti	9.000.000	4.100.000
Akcijski kapital	104.479.288	103.571.378
Obaveze po kreditu EIB-a	96.974.052	68.951.242
Prihodi iz poslovanja	6.351.736	5.420.661
Ukupni rashodi	5.942.315	4.605.865

Tabela broj 19: Usporedni finansijski podaci IRF-a sa podacima poslovnih banaka

	IRF	Poslovne banke
Rast bilansne sume u 2016. godini	17,08%	9,03%
Rast odobrenih plasmana privredi	13,5%	8,2%
Učešće neto kreditnog portfolija u ukupnoj aktivi	72%	64%
učešće nekvalitetnih kredita i garancija u ukupnom kreditnom portfoliju	6,64% ²	10,3%

² Po klasifikacijama.